

MAKROEKONOMISKO PROGNOŽU LOMA VALSTS BUDŽETA PLĀNOŠANĀ

THE ROLE OF MACROECONOMIC PROGNoses IN THE PLANNING OF THE STATE BUDGET

Ērika ŽUBULE

Mg.oec., lektore
Rēzeknes Augstskola
Atbrīvošanas aleja 90, Rēzekne, LV-4600, Latvija
e-pasts: erika@ru.lv; tālr.: +371 264303036

Abstract. Topicality of the scientific research can be justified by the fact that the development of any country in economical and social sphere is influenced by the policy of the government. Its main component is a fiscal or budget policy, which includes both taxes and government expenses that are called state finance. An essential issue of state finances is the comprehension of procedures related to the budget formation as they determine the mechanism of formation and use of funds necessary for the government. An important stage in the budget process is a budget planning, when possible state income is predicted and financial resources necessary for carrying out government functions are allocated. In the article the author evaluates the role of macroeconomic prognoses in the planning of the state budget in Latvia and offers the possibilities of improvement in the economic and fiscal activities prediction.

Keywords: budget, budget planning, government activities, macroeconomic prognoses, fiscal policy, state finance.

Ievads

Valsts finanšu teorijā un praksē tiek uzsvērts, ka budžetam kā valsts finanšu plānam jāatbilst valsts politikas pamatnostādņem, kuras būtiska sastāvdaļa ir fiskālā jeb budžeta politika, kas tiek definēta kā valdības darbības budžeta ieņēmumu un izdevumu jomā ar mērķi labvēlīgi ietekmēt ekonomiskos procesus valstī. (5.,24.)

Tradicionāli budžeta process sākas ar plānošanu, kas tiek uzskatīta par svarīgāko un arī smagāko posmu valsts finanšu vadības ciklā. Pētījuma autore piekrīt ekonomiskajā literatūrā izvirzītajam viedoklim, ka darbā ar valsts budžeta plāna veidošanu būtiski ir šādi divi galvenie aspekti: prognozēšana un politikas analīze. (4.,70.)

Izejot no budžeta nozīmes valsts sociāli ekonomiskajā kontekstā, var apgalvot, ka makroekonomisko prognožu sastādīšana ir svarīgākais uzdevums budžeta procesa sākumstadijā. Jāpiekrīt, ka to apgrūtina fakts, ka prognozes tradicionāli tiek veidotas 10-18 mēnešus pirms jaunā budžeta

gada sākuma, tāpēc priekšdienu situācijas prognozēšana ir atbildīgs un nopietns darbs. Jāuzsver, ka kļūdas nākotnes iespēju un nepieciešamību noteikšanā var ietekmēt tādas situācijas veidošanos, kad budžets nevarēs nodrošināt pietiekošu finansējumu svarīgajām programmām valsts funkciju īstenošanā. Tas viss nelabvēlīgi ietekmē ne tikai valsts finanses, bet arī sociāli ekonomiskos procesus valstī.

Pētījuma mērķis ir pierādīt, ka makroekonomiskajām prognozēm ir būtiska nozīme valsts fiskālās politikas veiksmīgā īstenošanā.

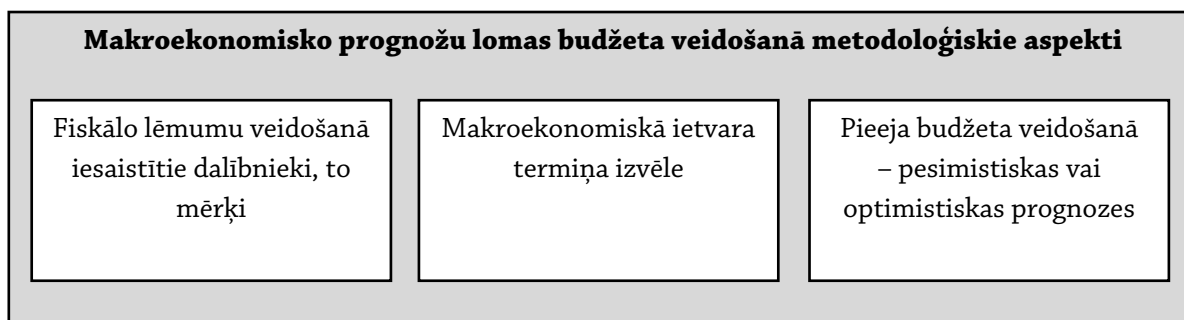
Pētījuma uzdevumi:

- noskaidrot makroekonomisko prognožu metodoloģiskos aspektus;
- izvērtēt Latvijas valsts likumdošanā reglamentēto valsts budžeta plānošanas procesu;
- izdarīt secinājumus un izvirzīt priekšlikumus makroekonomisko prognožu veidošanas pilnveidošanā.

Pētījumā izmantotas ārvalstu un Latvijas juridiskās literatūras un publikāciju kvalitatīvās pētišanas metodes – kontentanalīze, speciālo gadījumu pētījuma metode (prognozēšanas procesu ietekmējošo aspektu izpēte), kā arī kvantitatīvās pētišanas metodes.

1. Makroekonomisko prognožu veidošanas metodoloģiskie aspekti

Izvērtējot makroekonomiskās attīstības prognožu lomu budžeta plānošanā, svarīgi ir izprast vairākus aspektus.

1.attēls. Makroekonomisko prognožu lomas budžeta veidošanā metodoloģiskie aspekti
(autores izveidots)

Tradicionāli budžeta prognozēšana ir Finanšu ministrijas kompetence. Bet, ekonomiskajā literatūrā tiek uzsvērts, ka tas ir saistīts ar valsts ekonomiskās attīstības prognožu veidošanu, tāpēc jābūt nodrošinātai citu institūciju pārstāvniecībai. Šajā aspektā viennozīmīgi tiek akcentēts Centrālās bankas speciālistu viedoklis par iespējamām ekonomikas attīstības

tendencēm valstī, kā arī tām atbilstošajiem fiskālās politikas pasākumiem. Līdz ar to ekonomiskajā literatūrā tiek izvirzīts viedoklis, ka makroekonomisko prognožu sastādīšanā nozīmīgāka loma ir profesionāļiem. Tādējādi tiek akcentēta prasība, ka valsts finanšu rādītājiem galvenokārt ir jābūt pakļautiem ekonomiskajiem un mazāk politiskajiem faktoriem valstī.

Budžeta veidošana nosacīti koncentrējas uz īstermiņa apsvērumiem, tas ir, 1-2 gadiem, tomēr pētījuma autore uzskata, ka, neapsverot fiskālo lēmumu ilgtermiņa sekas, var veidoties zināmas problēmas nākamajos gados. Tiek uzsvērts, ka sevišķi uzmanīgiem jābūt ar aizņemšanos, lai neveidotos situācija, kad tiek pārvērtētas atmaksas iespējas. Parasti tas veido grūtības programmās, kuras nodrošina pakalpojumus vai noteiktus labumus iedzīvotājiem, un kuras tiek samazinātas, ja šie projekti tiek apstiprināti finansēšanai uz vairākiem gadiem. Tātad, var secināt, ka nepietiekoši novērtējot nākotnes izmaksas vai pārvērtējot iespējamus ieņēmumus, šādas saistības vairākiem gadiem var radīt nopietnas sekas.

Līdz ar to pastāv uzskats, ka nenoteiktība ilgtermiņa budžeta veidošanā saistīta ar zināmām bažām uzņemties ilglaicīgas fiskālās saistības, piemēram, nodokļu palielināšana vai samazināšana, vai izdevumu palielināšana (samazināšana), jo tas viss var smagi ietekmēt budžeta modifikāciju vēlāk, ja paredzamie budžeta parametri netiek nodrošināti. (6.,266.)

Tātad, var apgalvot, ka budžeta lēmumu veidotājiem jānodrošina zināma noteiktība visās ekonomikas cikliskās attīstības pakāpēs vismaz 2-3 gadu periodam.

Būtiska nozīme tiek izvirzīta arī informācijai, kuru izmanto par pamatu prognožu veidošanā. Pētījuma autore piekrīt viedoklim, ka visai informācijai par ikgadējo budžetu (ietverot attīstības izdevumus, parāda vadību), ir jābūt konsolidētai un pakārtotai makromērķiem. Līdz ar to tiek uzsvērtā nepieciešamība, ka visiem budžeta lēmumu veidotājiem jābūt savlaicīgi nodrošinātiem ar plašu informatīvo bāzi par reālo ekonomisko un fiskālo situāciju valstī. Tādējādi, iespējams precīzāk prognozēt iespējamus valsts budžeta ieņēmumus, kā arī noteikt nepieciešamo izdevumu apjomus. Bet, galvenā uzmanība jāpievērš tādas informatīvās telpas izveidei, kad ikviens var noskaidrot, kā valdības lēmumi ietekmēs sabiedrību.

Prognožu veidošanai valsts budžeta plāna formēšanā jābūt cieši saistītai ar valsts politikas analīzi. Kā galvenie tās īstenošanas virzieni tiek uzsvērti vajadzību izvērtēšana, mērķu un vērtību noteikšana, budžeta programmu novērtēšana. Tādā veidā tiek pastiprināta prasība kompleksas pieejas nepieciešamībai budžeta veidošanā, kas ekonomiskajā literatūrā kļūst arvien diskutablāka. Līdz ar to aktualizējas prasības par reālas sociāli ekonomiskās situācijas analīzi, konkrētas valdības darbības stratēģijas noteikšanu, atbilstošas fiskālās vides plānošanu. Šajā kontekstā būtiski tiek uzsvērtā gan

informācijas nozīme, gan ekonomisko prognožu un budžeta veidošanas institūciju darbība, gan politiķu centieni savu interešu aizstāvēšanā. Tātad, var secināt, ka prognožu izvirzīšana, valsts politikas analīze, fiskālie lēmumi – tas viss ir profesionāļu nevis politiķu darbības joma.

2. Makroekonomisko prognožu veidošanas un budžeta plānošanas tiesiskais regulējums Latvijā

Izpētot valsts budžeta veidošanas tiesiski organizatoriskos nosacījumus Latvijā, var apgalvot, ka valsts budžets laika periodā no 20.gs. 90.gadu beigām tiek arvien vairāk disponēts politiskajām pozīcijām, kas viennozīmīgi nav vērtējams pozitīvi.

Valsts budžetu Latvijā reglamentē likums “Par budžetu un finanšu vadību”, kurš tika apstiprināts 1994.gadā un pašlaik jau ir veikti 17 grozījumi minētajā likumā, no kuriem 4 izstrādāti un akceptēti 2009.gadā. Tas pētījuma autoresprāt, norāda uz budžeta tiesisko normu pakārtošanos nestabilai ekonomiskai un fiskālai videi valstī.

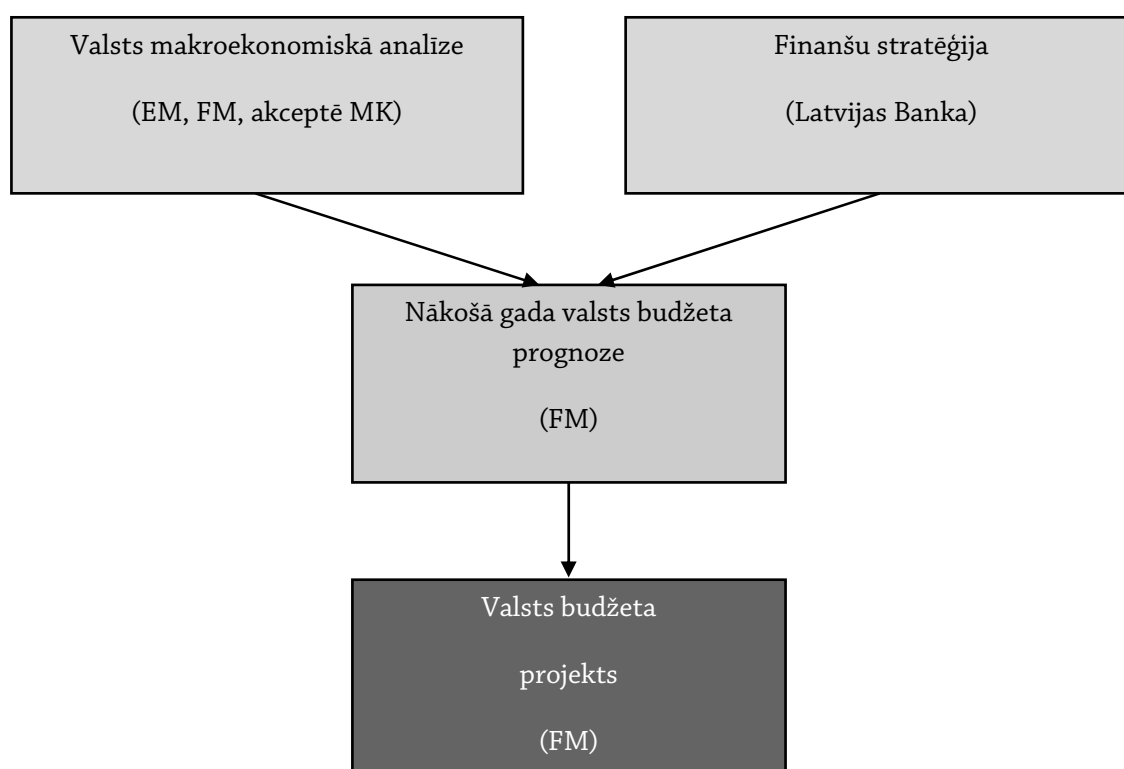
Veicot Latvijas valsts budžetu reglamentējošās normatīvās bāzes izpēti, var secināt, ka juridiski nav noteikts, kam konkrēti ir jānodrošina prognožu veidošana valsts makroekonomiskajā un fiskālajā kontekstā.

Atbilstoši likuma “Par budžetu un finanšu vadību” redakcijai līdz 2008.gada novembrim tika noteikts, ka budžeta plānošanas sākumā Ministru kabinets, konsultējoties ar Latvijas Banku, apspriež un akceptē tautsaimniecības makroekonomiskās attīstības tendences, nosaka finanšu stratēģiju, kas izmantojama valsts budžeta projekta izstrādē. Tātad, tika akcentēta Latvijas Bankas darbība valsts budžeta projekta veidošanā. No valsts finanšu vadības praktiskā viedokļa tas ir vērtējams pozitīvi, jo Latvijas Bankas uzdevums ir īstenot monetārās politikas pasākumus, kuriem mijiedarbībā ar fiskālajām aktivitātēm jānodrošina veiksmīgu valsts finanšu politiku. Diemžēl Latvijas valsts finanšu praksē tas netika īstenots, jo Latvijas Bankas speciālistu viedoklis par valsts budžeta vēlamajiem parametriem galvenokārt tika uzklausīts formāli. Līdz ar to var secināt, ka Latvijā nav veikta fiskālās un monetārās politikas pasākumu konsolidācija.

LR likuma “Par budžetu un finanšu vadību” redakcija līdz 2008.gadam definē, ka valsts makroekonomisko analīzi veic Ekonomikas ministrija, piedaloties Finanšu ministrijas speciālistiem. To izvērtē un akceptē Ministru kabinets kā augstākais izpildvaras orgāns. Latvijas Banka izstrādā valsts finanšu stratēģiju. Visiem minētajiem aspektiem jābūt ņemtiem vērā, veidojot budžeta prognozi nākamajam gadam. (*skat.2.attēlu*)

No teorētiskā un praktiskā viedokļa šāda pieeja valsts budžeta prognožu veidošanai ir vērtējama pozitīvi, jo tādejādi juridiski tiek nostiprināti šādi aspekti:

- Makroekonomiskās analīzes veidotāji, tas ir Ekonomikas un Finanšu ministrijas;
- Makroekonomiskās analīzes akceptēšana Ministru kabinetā, kas, autoresprāt, nosaka izpildvaras atbildību par izvirzītajām makroekonomiskajām prognozēm, pamatojoties uz kurām tiek veidotas nākamā gada valsts budžeta prognozes;
- Fiskālo un monetāro pasākumu mijiedarbība, kas ir aktualizēta veiksmīgā valsts finanšu vadības praksē.

2.attēls. Latvijas valsts budžeta projektu noteicošie aspekti
(autores izveidots, atbilstoši LR likuma "Par budžetu un finanšu vadību" redakcijai līdz grozījumiem 25.11.2008.,16.p.)

LR likuma "Par budžetu un finanšu vadību" grozījumos, kuri stājušies spēkā 25.11.2008. tika veiktas izmaiņas valsts budžeta prognožu veidošanā, nosakot, ka normatīvā akta projektu par vidēja termiņa budžeta mērķiem un prioritātēm izstrādā Finanšu ministrija sadarbībā ar Valsts kanceleju un Reģionālās attīstības un pašvaldības lietu ministriju. (LR likums "Par budžetu un finanšu vadību", 16.pants)

Var secināt, ka tādā veidā tiek mazināta Ekonomikas ministrijas un Latvijas bankas kompetence fiskālo lēmumu veidošanā, jo minētā likuma 16.pants norāda, ka "finanšu ministrs sadarbībā ar ekonomikas ministru un

konsultējoties ar Latvijas Banku aktualizē vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības un fiskālās politikas ietvaru nākamajiem trijiem saimnieciskajiem gadiem un iesniedz to Ministru kabinetam”. Tātad, praktiski Ekonomikas ministrijas un Latvijas Bankas funkcijas konkrēta gada budžeta veidošanā ir izslēgtas, jo terminoloģiskais jēdziens “aktualizē” ir pietiekoši vispārīgs, līdz ar to arī formāls. Tas liecina, ka makroekonomiskās un tai atbilstošās fiskālās politikas veidošanā tiek ignorēti ekonomikas un finanšu profesionāļu viedokļi.

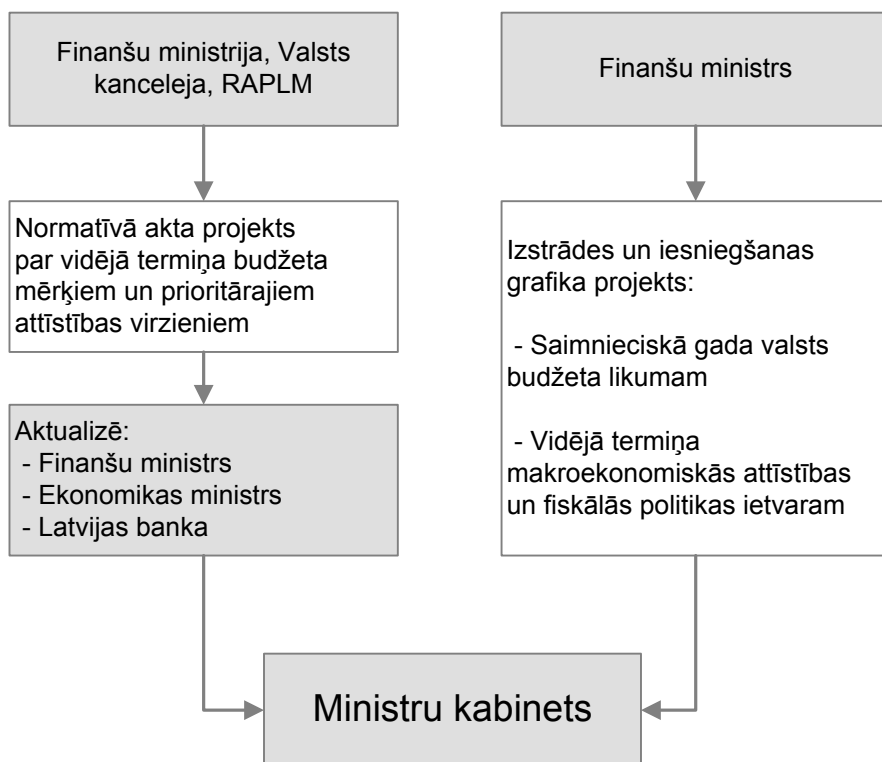
Likums paredz, ka līdz kārtējā gada 1.februārim vienlaicīgi ar normatīvā akta projektu par vidējā termiņa budžeta mērķiem un prioritārajiem attīstības virzieniem Finanšu ministrs iesniedz Ministru kabinetam saimnieciskā gada valsts budžeta likuma projekta un vidējā termiņa makroekonomiskās attīstības un fiskālās politikas ietvara izstrādes un iesniegšanas grafika projektu. Pētījuma autore uzskata, ka tas nenodrošina Ministru kabinetam pietiekošu laiku, lai varētu diskutēt par valsts ekonomikas attīstības principiem un līdz ar to valdības prioritātēm kopumā.

Var secināt, ka Latvijā:

- juridiski par galvenajiem dalībniekiem budžeta prognožu veidošanā ir kļuvuši Finanšu ministrijas pārstāvji;
- fiskālie lēmumi tiek veidoti galvenokārt valdībai pakļauto institūciju līmenī.

Tas viss liecina, ka valsts budžetam Latvijā raksturīga spēcīga politizācija, jo valdības un galveno ministriju priekšgalā tradicionāli ir vadošo politisko partiju pārstāvji. Tātad, var apgalvot, ka valsts budžets Latvijā tiek pakārtots politiskajiem mērķiem, ko viennozīmīgi nevar vērtēt pozitīvi, jo tas viss apgrūtina valsts politikas īstenošanu kopumā.

Atbilstoši likuma jaunajai redakcijai nav nodrošināta precizitāte konkrēta gada valsts budžeta formēšanas pamatā likto makroekonomisko prognožu un līdz ar to arī budžeta prognožu veidošanas kontekstā. Tādejādi joprojām Latvijā nav skaidra valdības lēmumu pieņemšanas procedūra budžeta jomā, kas apgrūtina budžeta procesa norisi.

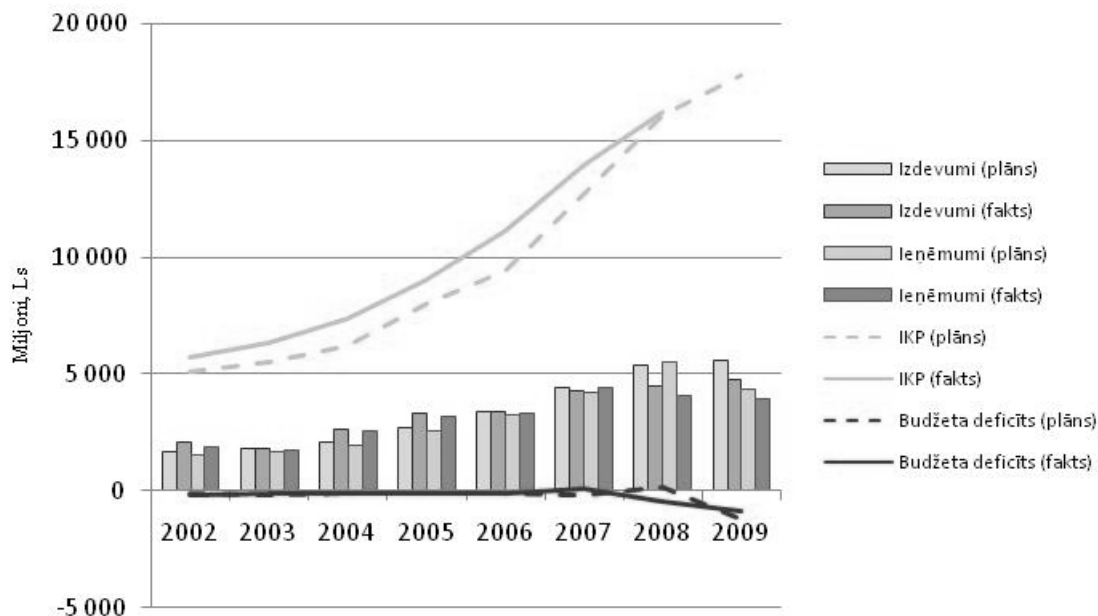

3.attēls Latvijas valsts budžeta veidošanā iesaistītie dalībnieki
(autores izveidots atbilstoši LR likumā “Par budžetu un finanšu vadību”
25.11.2008.g.ieviestajiem grozījumiem,16'.p.)

3. Latvijā īstenotās fiskālās politikas izvērtējums

Makroekonomiskajās attīstības prognozēs vispirms būtiski ir IKP rādītāji, jo iekšzemes kopprodukts nodrošina materiālo bāzi budžeta ieņēmumiem, atbilstoši kuriem tiek formēti valdības izdevumi. Jāuzsver, ka šajā aspektā tradicionāli par aktuālu kļūst budžeta deficīta jēdziens.

Analizējot iepriekšējo gadu ekonomikas attīstības prognozes, pamatojoties uz kurām tika plānoti valsts budžetu ieņēmumi un izdevumi, var apgalvot, ka tās bija veidotas pesimistiski. Statistikas dati par makroekonomiskajiem un fiskālajiem rādītājiem valstī parāda, ka līdz 2007.gadam faktiskās ekonomiskās aktivitātes valstī bija lielākas par plānotajām, un atbilstoši tika nodrošināti lielāki budžeta ieņēmumi, kurus valdība ikgadējos budžeta grozījumos sadalīja papildus vajadzībām, veidojot strukturālo budžeta deficītu.

4.attēls IKP, valsts budžeta plānotie un faktiskie rādītāji Latvijā
(autores izveidots, izmantojot 7.)

Visi augstākminētie faktori pastiprināja budžeta problēmas ekonomiskās lejupslīdes apstākļos, kas negatīvi ietekmēja fiskālo situāciju valstī. 2008.gada budžets sākotnēji tika izveidots, pamatojoties uz IKP pieaugumu 7.5% apjomā. Atbilstoši tam tika noteikti arī iespējamie budžeta ieņēmumi un izdevumi, kopumā prognozējot pārpalikumu valsts budžetā 161.1 milj.Ls. Faktiski 2008.gadā ekonomiskās aktivitātes samazinājās, kas noteica arī IKP kritumu par 4.6%. Tas nelabvēlīgi ietekmēja ieņēmumus valsts budžetā, un tā kā valdība neveica pietiekošus pasākumus budžeta izdevumu samazināšanai, plānotā budžeta pārpalikuma vietā izdevumi pārsniedza ieņēmumus par 429.5 milj.Ls.(7.) Tātad, var secināt, ka makroekonomisko prognozes 2008.gadam un tām atbilstošie fiskālie lēmumi novērtējami kā pārāk optimistiski, kas liecina par profesionalitātes vai arī politiskās gribas trūkumu valsts attīstības kritēriju izvirzīšanā.

Tas viss noteica vajadzību smagajiem budžeta konsolidācijas pasākumiem 2009.gadā. Jāuzsver, ka minētā gada budžeta veidošana bija raksturīga reālai ekonomiskās lejupslīdes situācijai, kad valdība nav spējīga vai arī nevēlas objektīvi prognozēt iespējamo situāciju valstī. Līdz ar to var apgalvot, ka 2009.gada valsts budžeta formēšanas gaita apliecināja valdības vājumu ekonomisko un fiskālo lēmumu veidošanas jomā, kas raksturo valsts finanšu izmantošanu politiskajās interesēs, pastiprinot arī budžeta procesa politizāciju:

1. Likums "Par valsts budžetu 2009.gadam" tika pieņemts 2008.gada 14.novembrī ar IKP pieauguma prognozi +2%, atbilstošu budžeta ieņēmumu un izdevumu pieaugumu par 3.8% un 10.2%, finansiālo deficītu nosakot 1.85% apjomā.(2.)

2. 2008.gada 12.decembrī tiek akceptēti grozījumi likumā “Par valsts budžetu 2009.gadam”, jau paredzot IKP samazinājumu par 5%, atbilstoši samazinot arī valsts budžeta ieņēmumu prognozes par 912 milj.Ls un izdevumu apjomus – par 453.3 milj.Ls.(3.)
3. 2009.gada 16.jūnijā Saeima pieņem jaunus grozījumus likumā “Par valsts budžetu 2009.gadam”, pamatojoties uz jaunu makroekonomiskās attīstības scenāriju, kurš noteica IKP samazinājumu par 18% un attiecīgā izmaiņas valsts budžeta rādītājos, kuras paredzēja kārtējo izdevumu samazināšanu vēl par 425.1 milj.Ls.(3.)

Minēto aktivitāšu rezultātā 2009.gadā bija izveidojies budžeta deficīts 429.5 milj.Ls apjomā, kas vērtējams kā vislielākais kopš 1993.gada. Līdz ar to valsts parāda apjoms palielinājās līdz 2601.8 milj.Ls, kas ir par 1572 milj.Ls lielāks nekā 2007.gadā.(7.)

4. Makroekonomisko prognožu pilnveidošanas nepieciešamība un iespējamie risinājumi

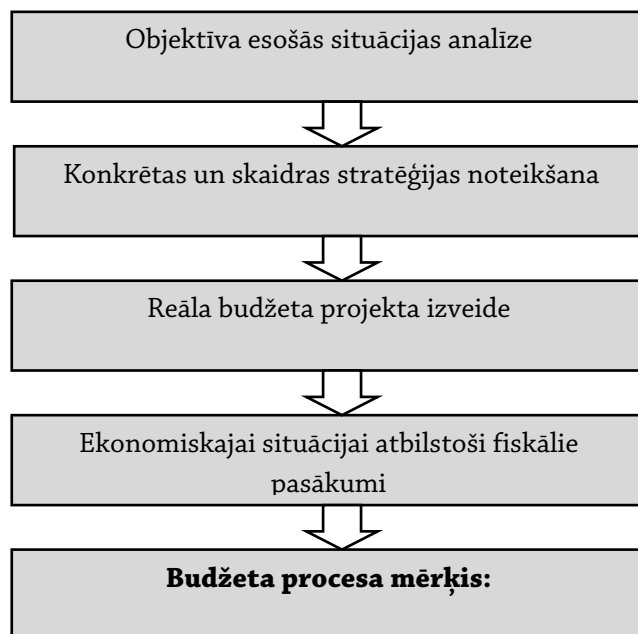
Tātad, var secināt, ka Latvijā netiek veidotas reālas valsts ekonomiskās attīstības prognozes, kas sarežģī budžeta procesā iekļauto pasākumu sekmīgu norisi, apgrūtinot budžeta procesam izvirzītā mērķa īstenošanu.

Lai budžeta plānošana būtu efektīva, galvenais nosacījums ir, ka budžeta programmām jāatbilst valsts politikas programmām, kurām jābūt izstrādātām, pamatojoties uz vienotu valsts attīstības stratēģiju. Var apgalvot, ka Latvijā tāda nepastāv. Iepriekšējos gados ir izstrādāti un akceptēti dažādi valsts attīstības plāni, piemēram, Makroekonomiskās attīstības un fiskālās politikas pamatnostādnes 2006.-2010.g., Nacionālās attīstības plāns, Politikas attīstības sistēmas pamatnostādnes, Inflācijas apkarošanas plāns. Kā pēdējos pasākumus var minēt Finanšu ministrijā izstrādātās Konverģences programmas 2008.-2011.gadam un 2009.-2012.gadam.(8,9,10,11)

Tomēr jāuzsver, ka šajos plānos paredzētie fiskālās politikas pasākumi ir atšķirīgi, un izstrādātie lēmumi attiecībā uz valsts budžeta veidošanu jau pašlaik nesakrīt ar minētajos plānos deklarēto. Tas nozīmē, ka valdības līmenī joprojām netiek nodrošinātas pilnvērtīgas diskusijas par valsts fiskālo politiku, jo budžeta izstrāde vidējam termiņam pamatojas galvenokārt uz faktiskās situācijas analīzi, netiek veidotas reālas prognozes un to īstenošanas iespējām atbilstošie fiskālās politikas varianti.

Līdz ar to var apgalvot, ka Latvijā nepastāv vienota izpratne par valsts politikas iespējamiem attīstības virzieniem. Šajā kontekstā visaktuālākais pašlaik ir plāns izejai no krīzes un ekonomikas stabilizēšanai.

Tas nosaka, ka valdībai ir nepieciešama fiskāla un sociāli ilgtspējīga reformu pakete. Tātad, aktualizējas kompleksas pieejas nepieciešamība ekonomisko prognožu veidošanā, tas ir, objektīvi izvērtējot esošo situāciju, noteikt konkrētu un skaidru darbības stratēģiju.

5.attēls Kompleksa pieeja saiknes starp valsts ekonomiskās attīstības prognožu un budžeta procesa mērķa nodrošināšanai
(autores izveidota)

Iespējamā paredzējuma nosacījumi nestabilas ekonomikas apstākļos vairāk aktualizē īstermiņa periodu. Pašlaik Latvijai tas varētu būt 2 gadi, tātad, 2010.-2011.gads. Objektīvām makroekonomiskām prognozēm jānodrošina reālu ikgadējo budžetu projektu izveidi ar ekonomiskai situācijai atbilstošiem fiskāliem pasākumiem nodokļu un budžeta izdevumu jomā. Tādējādi sabiedrībā tiks mazināta nenoteiktība, kas no politiskā un ekonomiskā viedokļa ir vērtējama pozitīvi. Līdz ar to var secināt, ka kompleksa pieeja ekonomisko procesu prognozēšanā, nodrošinot izvērtētu saikni starp valsts budžetu un ekonomikas attīstību, ir vērsta uz budžeta procesa galvenā mērķa īstenošanu.

Šādas pieejas galvenais rezultāts var būt sasniegts ar nosacījumu nepakļaut fiskālos lēmumus politiskiem mērķiem. Tāpēc nepieciešams likumā "Par budžetu un finanšu vadību" noteikt, ka makroekonomiskās prognozes valstī veic Ekonomikas ministrija, sadarbojoties ar Latvijas Banku. Prognozes veido bāzi valsts budžeta sastādīšanai Finanšu ministrijā. Tādā veidā juridiski tiek reglamentēti konkrēti makroekonomisko prognožu un fiskālo lēmumu veidošanas dalībnieki, kuriem līdz ar to arī jābūt atbildīgiem par valsts budžeta kontrolskaitļiem.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Makroekonomisko prognožu lomas izvērtēšanai budžeta plānošanā jāaktualizē šādi aspekti: fiskālo lēmumu veidošanā iesaistītie dalībnieki, to mērķi, makroekonomiskā ietvara termiņa izvēle, kā arī pesimistisko vai optimistisko prognožu veidošanas pieeja.
2. Būtisks nosacījums makroekonomisko prognožu kontekstā ir tas, ka visiem budžeta lēmumu veidotājiem jābūt savlaicīgi nodrošinātiem ar plašu informatīvo bāzi par reālo ekonomisko un fiskālo situāciju valstī. Tādējādi, iespējams precīzāk prognozēt iespējamus valsts budžeta ieņēmumus, kā arī noteikt nepieciešamo izdevumu apjomus. Bet, galvenā uzmanība jāpievērš tādas informatīvās telpas izveidei, kad ikviens var noskaidrot, kā valdības lēmumi ietekmēs sabiedrību.
3. Izpētot valsts budžeta veidošanas tiesiski organizatoriskos nosacījumus Latvijā, var secināt, ka par galvenajiem dalībniekiem budžeta prognožu veidošanā ir kļuvuši Finanšu ministrijas pārstāvji un fiskālie lēmumi tiek veidoti galvenokārt valdībai pakļauto institūciju līmenī. Tas liecina, ka valsts budžetam Latvijā raksturīga spēcīga politizācija.
4. Analizējot iepriekšējo gadu ekonomikas attīstības prognozes, pamatojoties uz kurām tika plānoti Latvijas valsts budžetu ieņēmumi un izdevumi, var apgalvot, ka tās bija veidotas pesimistiski, par ko liecina statistikas dati par makroekonomiskajiem un fiskālajiem rādītājiem valstī. Līdz 2007.gadam faktiskās ekonomiskās aktivitātes Latvijā bija lielākas par plānotajām, un atbilstoši tika nodrošināti lielāki budžeta ieņēmumi, kurus valdība ikgadējos budžeta grozījumos sadalīja papildus vajadzībām, veidojot strukturālo budžeta deficītu.
5. Visi augstākminētie faktori pastiprināja budžeta problēmas ekonomiskās lejupslīdes apstākļos, kas negatīvi ietekmēja fiskālo situāciju valstī un noteica vajadzību smagajiem budžeta konsolidācijas pasākumiem 2009.gadā.
6. Latvijā nepastāv vienota valsts attīstības stratēģija, līdz ar to arī vienota izpratne par valsts politikas iespējamiem attīstības virzieniem.
7. Valdības līmenī joprojām netiek nodrošinātas pilnvērtīgas diskusijas par valsts fiskālo politiku, jo budžeta izstrāde vidējam termiņam pamatojas galvenokārt uz faktiskās situācijas analīzi, netiek veidotas reālas prognozes un to īstenošanas iespējām atbilstošie fiskālās politikas varianti.
8. Lai budžeta plānošana būtu efektīva, galvenais nosacījums ir, ka budžeta programmām jāatbilst valsts politikas programmām, kurām jābūt izstrādātām, pamatojoties uz vienotu valsts attīstības stratēģiju.
9. Valdībai ir nepieciešama kompleksa pieeja ekonomisko prognožu veidošanā. Tas nozīmē, ka objektīvām makroekonomiskām prognozēm

jānodrošina reālu ikgadējo budžetu projektu izveidi ar ekonomiskai situācijai atbilstošiem fiskāliem pasākumiem nodokļu un budžeta izdevumu jomā. Tādejādi sabiedrībā tiktu mazināta nenoteiktība, kas no politiskā un ekonomiskā viedokļa ir vērtējama pozitīvi. Tātad, kompleksa pieeja ekonomisko procesu prognozēšanā nodrošinātu izvērtētu saikni starp ekonomikas attīstību un valsts budžetu.

Izmantotā literatūra un avoti

1. LR likums "Par budžetu un finanšu vadību": www.likumi.lv
2. LR likums "Par Valsts budžetu 2009.gadam": www.fm.gov.lv
3. Likuma "Grozījumi likumā "Par Valsts budžetu 2009.gadam"" paskaidrojumi: www.fm.gov.lv
4. Nice D.(2002). Public Budgeting. Wadsworth, 215p.
5. Mikesell John L. (2007). Fiscal Administration: Analysis and Applications for the Public Sector. Belmont,US, 665p.
6. Public Budgeting: Policy, Process and Politics/ed.by Rubin.I.S.(2008).ASPA, 515p.
7. "Par tautas saimniecības attīstību un kopbudžeta izpildes gaitu" (2002., 2003., 2004., 2005., 2006., 2007., 2008., 2009.). LR Finanšu ministrija: www.fm.gov.lv
8. Inflācijas apkarošanas plāns, www.mk.gov.lv
9. Konverģences programmas 2008.-2011.gadam un 2009.-2012.gadam, www.fm.gov.lv
2. Makroekonomiskās attīstības un fiskālās politikas pamatnostādnes 2006.-2010.g., www.fm.gov.lv
3. Nacionālās attīstības plāns, www.nap.lv

Summary

Analysis of the legal organizational conditions for the state budget formation in Latvia allows inferring that main participants in the elaboration of the budget prognoses have become members of the Ministry of Finance and fiscal related decisions are made mainly in the level of institutions subordinated to the government. That indicates strong politization of state budget in Latvia.

There does not exist common strategy of state development in Latvia, therefore there is no common understanding of possible development directions of the state policy. Sufficient discussions about state fiscal policy are not still ensured in the level of government.

To ensure effective planning of the state budget, the main condition is that budget programmes must conform to state policy programmes that must be elaborated on the basis of common state development strategy. For that reason government must have complex approach in the elaboration of economic prognoses. It means that objective macroeconomic prognoses must ensure real annual budget project formation with fiscal activities in the field of tax and state expenditure that correspond to actual economic situation. Thereby appraised linkage between economic development and the state budget would be ensured.